

Foreningen Forn Sed (FFS)
Post: Postboks 8851 Youngstorget, 0028 Oslo, Norge
E-post: forening@forn-sed.no

Mí heímer

2011

Møtetsbrev fra foreningen Forn Sed

Om foreningen Forn Sed – ffs

FFS er et trossamfunn godkjent av Den norske stat. FFS fungerer dessuten som en vanlig interesseforening med stats- og kommunal støtte for alle medlemmer i hele Norge, og følger alminnelig, demokratisk foreningsskikk i vedtak og økonomi.

FFS favner norsk folketro med røtter i nordisk myterikdom og oppmuntrer til en personlig, lokal religiøs omsorg med det enkelte menneske i sentrum av seg selv og et foreningsmiljø.

FFS oppmuntrer alle til å lære om eldre lokal skikk og bruk, eldre språk, håndverk, kunstutøvelse, musikk og klesdrakter, eldre kampsport og idretter – og den viktige åpenheten gjennom følelser dette gir inn mot folketroen og den åndelige verden. Å passe på fornminner og bli *kjent* med dem gjennom følelser og i respekt, ser vi som naturlig og formålstjenlig i seg selv; likeså med bygdebøker, folklore og lokalhistorie – nedskrevne naturlige erfaringer fra folk og folketro. Alt dette henter vi inspirasjon fra.

I FFS kan du få impulser til å bygge opp din egen lokale folketro-kunnskap, og gjerne utvikle respekt for flere unike identiteter i Det Guddommelige. Du kan bidra til å styrke humanistiske verdier bygd på menneskerettighetene gjennom det personlig religiøse kulturlandskap.

Medlemskap i FFS?

Vil du støtte oss (økonomisk) ved medlemskap i vårt trossamfunn? Du kan selv styre stats- og kommunale midler for godkjente trossamfunn til FFS ved å bli medlem. Slik kan du fritt støtte foreningens arbeid og også fritt hente impulser fra miljøet. Mer informasjon om medlemskap finner du på vår nettside: www.forn-sed.no.

Innhold

Bidragsterne til dette nummeret	s. 4
Lederens hilsen: En skål for godt år og fred!	s. 5
Kulturhistorisk petit: Om fødsel, knesetting, vannøsing og navngivning i førkristen tid	s. 8
FFS-nytt: Knesetting i Vesterålen	s. 11
Fra den eldre Edda: Utdrag fra Håvamål	s. 14
Artikkel: Runenes tradisjoner i førkristen tid	s. 15
Runenes navn i den eldre futhark	s. 24
Anmeldelser: Musikk anbefales	s. 27
FFS-nytt: Årsmelding for 2010	s. 31
FFS-nytt: Referat fra Årsmøtet 2010	s. 32
FFS-nytt: Aktivitetskalender	s. 35

Bidragstyperne til dette nummeret:

Ivar L. Hille (Leder, FFS) er en engasjert åsatroer som er gift og har barn. Han har mastergrad i Nordisk viking- og middelalderkultur fra UiO og jobber til daglig i Oslo med arkivering. Ivars hovedinteresser er norrøn tro, historie, naturvern, trening og film. Ivar ble valgt til FFSs leder på årsmøte i vår (2011).

Thomas Gramstad (web-wizard for FFS; ikke-medlem av FFS) spiller didjeridu og djembe, og er opptatt av verdens-, fusjons- og tradisjonsmusikk. Han jobber med IT i Oslo og virker som skribent, er opptatt av digitale borgerrettigheter og frie kultur og kunnskaps allmenninger, og er "arbeidsmedlem" i FFS.

Gunnhild Hagberg-Karlsen (redaktør for *Ni Heimer*; ikke-medlem) er cand.philol. Har de siste årene bl.a. bedrevet et norrønt kulturformidlingsprosjekt (Sommerblotfestivalen) og jobber med ulike former for tekstarbeid og kulturproduksjon/-formidling til daglig.

Alle tekstbidrag, bortsett fra referatet fra årsmøtet og årsmeldingen, representerer den enkelte skribents egne meninger og er dennes åndsverk – og gjenspeiler ikke nødvendigvis FFS sin oppfatning.

Lederens hilsen:

En Skål for godt år og fred!

Jeg vil begynne med å takke alle medlemmer i FFS for at de er med i vårt fellesskap, og jeg vil takke for den tilliten jeg har fått etter å ha blitt valgt som ny leder og forstander i foreningen på årsmøtet. Det er med stor glede jeg har tatt på meg ansvaret siden norrøn tro og folketro er mitt største interessefelt, og jeg brenner for være med på å utvikle vår hedenske tro og kultur videre i det norske samfunnet på en verdig måte.

Jeg er nå 32 år gammel og jeg har vært medlem i FFS siden 2009, men har vært praktiserende hedning siden slutten av tenårene. Det var en lang prosess å bli medlem av et trossamfunn; ikke minst fordi jeg vokste opp i en ateistisk familie hvor religion ble sett på som roten til alt ondt. Å flytte ut fra mitt barndomshjem gjorde det lettere for meg å søke etter nye energier og utforske det spirituelle livet. Mye tid ute i den fine norske naturen var en av døråpnerne og det brakte meg nærmere det åndelige og filosofiske.

Det å ferdes ute i vill natur har også for mange andre vært en god måte å komme nærmere ulike åndsmakter på og føle at det finnes mer mellom himmel og jord enn det vi kan se med øynene. Men det kan være ensomt å være hedning på egenhånd. Det er godt å ha andre likesinnede å prate med og utveksle tanker med, og å ha et fellesskap hvor man kan hjelpe hverandre med å finne sine personlige trosformer innenfor norrøn tro og folketro. Mange har ulike måter å dyrke denne tilknytningen på – enten det er å leve som viking på vikingmarkeder, å utføre sjamanistiske ritualer eller å leve gjennom kunst og litteratur i sin egen stue. Jeg er glad for at vi ikke er dogmatiske og prøver å lære bort *en* sannhet som skal tres over hodet på alle og enhver. Vi er frie og kan søke våre egne veier. Samtidig har vi et fellesskap med mulighet til å praktisere ritualer sammen og markere viktige livsriter.

Lederens hilsen:

Det finnes allikevel noen viktige grenser i foreningen som jeg vil være med på å overholde. Vi følger norsk lov og har respekt for menneskerettigheter og humanistiske verdier. Dette er ikke minst blitt like viktig etter de tragiske hendelsene 22. juli. Det har vært en tung sommer preget av sorg for mange. Jeg kondolerer og ønsker på vegne av foreningen varme tanker til de som har blitt rammet. Jeg pleier selv å gå gjennom regjeringskvartalet når jeg skal til Youngstorget for å hente posten til FFS etter endt arbeidstid. Heldigvis gjorde jeg det ikke den dagen, men tanken på "hvis ..." har vært der flere ganger. Jeg håper vi skal slippe å leve i frykt for at lignende hendelser skal skje igjen.

I FFS gjør vi hva vi kan for å holde nazisme og rasisme utenfor vårt virke. Folk kan tenke hva de vil og selv velge sin politiske overbevisning, men ikke ytre seg nazistisk eller rasistisk offentlig i vår forening. Det har vært utkastelser før og jeg var selv med på å nekte en selverklært nazist medlemskap i våres. Heldigvis er det sjelden vi opplever slikt. De aller fleste som vil være medlem hos oss er gode mennesker. Vi er en fredelig og åpen forening og vil fortsette å holde hatet utenfor. Det må vi gjøre for å ta vare på vårt omdømme og skape trygghet. Vi skal holde sammen og vi i styret vil legge til rette for at alle medlemmer skal kunne delta på de hedenske ritualene de har behov for.

Som hedninger kan vi vurdere hvilken trosundervisning og opplæring vi vil gi til våre barn, og hvordan de kan læres på en måte som de selv synes er spennende. De fleste barn har noen gode minner om fortellinger og sagn om guder, troll, alver, nisser og andre mytiske skapninger. Slike fortellinger føles gjerne ekstra levende og magiske i barneårene. Vi som er foreldre har en flott mulighet til å vise våre barn en del av denne verdenen og vår gamle kulturarv. Samtidig kan vi også gjenoppleve noe av det selv sammen med våre kjære. Det setter jeg stor pris på i min egen familie.

Da er den gode norske vinteren her igjen og det er tid for å nyte den friske kalde luften og forhåpentligvis kunne benytte seg av fine turer i snøen med eller uten ski. Det kan være du trives ute i vinterværet eller kryper ned i sofaen med varm drikke og en spennende film. Er du av den sistnevnte typen, kan det være artig å se filmen *Thor* hvor Marvel-helten må tilbringe en tid på jorden for å finne igjen hammeren sin som Odin har kastet dit

Lederens hilsen:

etter å ha sett seg lei på herjingene hans i Jotunheimen. Det var en morsom og modernisert versjon av den norrøne mytologien, selv om den hadde snudd opp ned på noen viktige detaljer. Fint å forestille seg gudene leve slik i nåtiden. Eller man kan sette seg under et gammelt tre og risse seg noen runepinner mens man nyter vinterens inntog. Da kan det kanskje være inspirerende å lese min artikkel om runenes tradisjoner først.

Har du tid vil, jeg også oppfordre deg til å være med på vinterblotet vårt på Kalvøya i Bærum som kommer i midten av januar. Bor du langt unna, vil du kanskje lage et personlig vinterblot selv der du bor – hvis du føler for det. I mellomtiden kan vi glede oss til en hedensk jul.

Da vil jeg skåle for godt år og fred og sende de beste hilsninger til alle medlemmer!

Hilsen
Ivar L. Hille
Leder, FFS

Om fødsel, knesetting, vannøsing og navngivning i førkristen tid

av Gunnhild Hagberg-Karlsen

Når et barn blir født, får navn og innlemmes i en familie følger det med livsløpsriter i de fleste kulturer. Også i det norrøne samfunnet ble det individuelle livsløp fulgt av riter og ritualer. Fødselen og de rituelle handlingene *knesetting, vannøsing og navngivning* hørte til privatkulten. Den ble utført av og for gårdens befolkning, dvs. den nærmeste familie og husfolket.

I det førkristne samfunnet sto skjebnetroen sterkt, og man anså et menneskes skjebne som fastlagt allerede ved fødselen. Skjebnen ble styrt av feminine makter – normene – og fødselsritene hang sammen med skjebnetroen.

Fødselen

Selve fødselen var en farefull prosess for både mor og barn, og den fødende kvinnen ble utsatt for store fysiske og mentale påkjenninger. Fødsel og barsel var en kritisk overgangsfase, og det kunne trenge hjelp fra mange slags makter for å komme velberget igjennom.

I heltediktet *Oddrun-gråten* fortelles det om en fødsel – en farefull en som

sådan – og Oddrun jordmor blir tilkalt. Når hun er på plass gir hun den fødende både praktisk og psykologisk hjelp. Oddrun griper den fødende kvinnen fast håndleddene, Frigg og Frøya påkalles, og hun bruker magi – ”galer ramme galdrer” over den fødende. Vi får innsikt i et erfaringsområde som hører til kvinnelivet i *Oddrun-gråten*; om kvinners ritualutøvelse og om kvinnelig maktens velsignelse. Det er dessuten galderen, og ikke gudene, som forløste kvinnen til slutt i denne fortellingen.

Det er interessant å merke seg at den norrøne kulturen ikke knytter urenhetsforestillinger til kvinners biologiske funksjoner – til forskjell fra mange andre kulturer. I den norrøne kulturen var det også slik at man regnet slekten etter både kvinnelinjen og mannslinjen (kognatisk slektskapssamfunn). Jentebarn ble stort sett vurdert like positivt som guttebarn, for kvinner var nemlig viktige ledd i slektenes ekteskaps- og alliansepolitikk. Rent praktisk var det ikke minst slik at det kjønnsdelte arbeidslivet krevde jentebarn så vel som guttebarn.

Knesetting, vannøsing og navngivning

Den mannlige autoriteten kom inn i det nyfødte barnets liv etter at fødselen var vel overstått. Skulle barnet oppfostres og innlemmes som medlem av slekten, måtte det knesettes, øses med vann og gis navn. Dette ble trolig gjort rett etter fødselen. Den nyfødte ble da lagt på faren, eller det mannlige overhodet på gården, sitt kne mens han benket i høysetet – og slik ble barnet knesatt. Høysetet var autoritetssetet på gården og husbondens og husfruens felles sete; der ble flere av gårdens viktige ritualer utført.

Når barnet var knesatt, hadde fått navn og var blitt rituelt overøst med vann, var det blitt et fullverdig familiemedlem, et sosialt individ med en definert slektstilhørighet. Da først kunne det legges til morens bryst; for etter at barnet hadde fått morsmelk, kunne det ikke lenger settes ut (for å dø; da ville det i så fall være snakk om drap, og ikke den sosialt anerkjente utsettingen av nyfødte barn).

Kulturhistorisk petit:

Navngivningen ble markert med vannøsing, *ausa barn vatni* (øse vann på barnet); men detaljene i ritualet vet vi ikke noe særlig mer om. (Den kristne dåpen ble derimot omtalt som *skírn*, fra døpe, rens). Vannøsing og vannsymbolikk går igjen i overgangsriter over hele verden – barnet kommer til verden i vann, vann renser og fornyer.

Navnskikker

Når fornavn ble valgt til barnet, ble det vanligvis kalt opp etter et avdødt medlem i slekten. Man tenkte seg at egenskaper kunne arves gjennom navn, at visse karaktertrekk til de navnene som gikk igjen i en slekt kunne arves, slik det går det frem av sagaene. Var slekten flittige dyrkere av en bestemt guddom, markerte man gjerne det i navngivningen – f.eks. Tora, Torfinn, Torulv. Det det var imidlertid ikke skikk å gi barnet et regelrett gudenavn.

Barnet fikk som regel også farnes navn som "etternavn" på den måten at vedkommende ble kalt *-sønn* eller *-datter* av faren – f.eks. Gisle Surrson, Egil Skallagrimsson, Tordis Eiriksdatter, Aid Toralvsdatter. Barnet kunne også kalles med morens navn i spesielle tilfeller – f.eks. Volu-Stein som var sønn av en volve, eller Sven Estridsson (danskekongen) som var sønn av kongsdatteren Estrid og den ikke fullt så høyættede jarlen Ulf. Som vi kan forstå av navneskikken, hadde faren den primære fostringsplikten og eiendomsretten juridisk sett til barnet.

(Kilde: Steinsland, Gro (2005). *Norrøn Religion : Myter, riter og samfunn*. Oslo: Pax.)

Knesetting

i
Vesteråsen

Vår Alexandra Walstrøm

10. september 2011

Knesettingsteppet.

Stemningsrapport

Jeg har hatt den ære være med på å utføre den første knesettingen i FFS. Den 10. september ble lille Vår Alexandra Walstrøm med gudene og forfedre som vitner knesatt og tatt opp i sin slekt i Bø i Vesterålen på fanget til sin mor og mormor. Det var en svært hyggelig og gjestfri familie som tok i mot meg og jeg takker for den fine opplevelsen jeg fikk være en del av. Det ble skålt med god mjød til blot og jeg har aldri sett maken til vakkert knesettingsteppe med norrøne symboler. Det var også godt å komme en tur til Nord-Norge og se den storslåtte naturen der igjen. Det er gledelig at gamle ritualer blir tatt i bruk igjen og kan personlig utformes for dem det gjelder og at hedenske familier kan markere dem for sine barn. Barn som opplever å vokse opp under trygge rammer og kan ta del i familien, vil kunne berikes ved å lære om våre gamle skikker og historier. Da kan de selv velge når de blir større om de fortsatt vil berike sine erfaringer med dette på en positiv måte.

Ivar L. Hille, Seremonimester og Leder FFS

Vår Alexandra på mormor Lenes fang og mor Helen ved sin side.

En hilsen fra barnets mormor

Hei Ivar,

Tusen takk for at du reiste den lange veien opp hit, og gjorde Vår's knesetting til en nydelig smuk, høytidelig og minneverdig begivenhet. Det var svært hyggelig å bli kjent med deg og få anledning til å bli tettere knyttet til Forn Sed. Vi har jo vært temmelig alene her og har lenge ønsket mere kontakt. Vi håper også at vi i snarlig fremtid får anledning til å delta i Blot dere holder. Takke også fra Helen og mange hilsner fra min bror.

Lene Walstrøm

Fra den eldre Edda:

Hávamál, som betyr "den høyes tale" (altså Odins tale), er et didaktisk verk sammensatt av flere dikt fra Den eldre Edda-samlingen. I dem finner vi levereregler satt sammen med mystisk visdom fra Odin selv.

Utdrag fra

HÁVAMÁL

68.
Íð er best
for menneskebarn
og syn av sol,
helsen sín,
får en ha den bare,
og leve uten lyte.

69.
En er ikke helt ussel
sjøl om helsen er læk,
noen har glede av sønner,
noen av venner,
noen av rikdom,
noen av velgjort verk.

68.
Eiðr er beztr
með ýta sonum
ok sólar sýn,
heilsýndi sitt,
ef maðr hafa náir,
án við löst at lífa.

69.
Er at maðr alls vesall,
þótt hann sé illa heill;
sumr er af sonum sæll,
sumr af frændum,
sumr af fé ærnu,
sumr af verkum vel.

Teksten fra *Hávamál* er hentet fra <http://www.arild-hauge.com/religion.htm>

Artikkel:

Runenes tradisjoner i førkristen tid

av Ivar L. Hille

De fleste hedninger i dagens Skandinavia har et forhold til runer og for mange er de et viktig element i deres trosliv. Det kan være at man kun bruker dem til pynt på klær, smykker og andre gjenstander, eller at de for andre fungerer mer som et religiøst medium. De benyttes gjerne for å få kontakt med det guddommelige – enten rent magisk ved å gi styrke, visdom, fruktbarhet og andre egenskaper til runeinrisseren eller på en annen måte ved å gi nye innsikter gjennom meditasjon og filosofering over deres betydninger. Noen bruker egne runesett som de har til spådommer og råd i hverdagen. Uansett hvilket forhold vi har til runer, kan de være til stor inspirasjon og være med på å berike våre liv. Det er mange mysterier rundt runene og det er mye diskutert hvilke funksjoner og hvilken utbredelse de hadde blant germanske folkegrupper i jernalderen. Jeg skal derfor drøfte det nærmere i denne historiske artikkelen om runene. Det er verdt å nevne at det også finnes keltiske runer, men det er de germanske runene som har lange tradisjoner i Skandinavia og derfor har jeg valgt å fokusere på dem.

Runenes opprinnelse og utbredelse

Germanske folkegrupper har blitt fremstilt som barbarer fra romertiden til middelalderen. Fremdeles er det en utbredt misoppfattelse at de var usiviliserte analfabeter før kristendommen ble innført i Nord-Europa. Men

Artikkel:

våre førkristne forfedre hadde en velutviklet kultur med rettsprinsipper, håndverk, handel, poesi, idealer knyttet til visdom, høvskhet og måtehold, og ikke minst et eget skriftspråk: runealfabetet.

Runealfabetet kalles også for «futharken» etter de første bokstavenes rekkefølge. Funn av runeinnskripsjoner viser at runene har vært et utbredt skriftspråk fra 200-tallet til 1300-tallet e.v.t. De eldste runeinnskripsjonene er funnet på gjenstander i det sørlige Jylland, Dahmsdorf i det sentrale Tyskland og noen steder i Øst-Europa (hvor gotere kan ha ferdes) som Pietroassa i Romania og Kowel i Ukraina. Runeinnskripsjoner fra 200- og 300-tallet stammer hovedsaklig fra krigsbytte som er ofret i myrer og vann. Den eldste runerekken har 24 bokstaver. Runeforskeren og filologen Terje Spurkland har belyst hvordan noen av bokstavene er svært like latinske og greske bokstaver (f. eks R, H, I, B og omega Ω og sigma Σ), men de fleste runeformene er unike. De fleste europeiske alfabeter begynner med lydene a og b mens runealfabetet har en mer særegen rekkefølge som også kan variere med tid og sted. Den romerske innflytelsen må derfor ikke overdrives slik historikere som er spesialister i antikken gjerne kan gjøre. Når man tar i betraktning hvor unik futharken er i forhold til andre europeiske alfabeter som har mer til felles, vil det være helt feil å påstå at den er utviklet fra det latinske alfabetet. På samme måte som germanske språk ikke er utviklet fra latin, men at de to språkgruppene heller har et felles opphav i indoeuropeisk, er det også sannsynlig at skriftspråkene til romerne og germanerne ble utviklet nærmest uavhengig av hverandre.

Den førkristne kulturen i Skandinavia skal ha bestått hovedsakelig av muntlige tradisjoner og ikke skriftlige. De muntlige tradisjonene skal ha blitt overført fra generasjon til generasjon. Muntlige tradisjoner forandrer seg med at de stadig tilpasser seg nye forhold. Dette har blitt brukt som argument for at nedskrevne kilder basert på muntlige tradisjoner slik som Eddadiktningen og islendingesagaene ikke kan brukes som kilde til noen annen tid enn siste generasjon før de ble skrevet ned. Strengt kildekritikere vil derfor kun bruke f.eks. de viktigste kildene til førkristen tro i Skandinavia som kilder til middelalderen fremfor vikingtiden. De har da totalt utelatt muligheten for at skriftspråket, dvs. runene, var utbredt og brukt til å bevare minner knyttet til kultur og religion. Den danske

Artikkel:

Runesteinen fra Kjøløvik, Strand i Ryfylke, Rogaland (ca. 400-500 e.v.t.), står på Universitetet i Oslo. Oversatt til moderne norsk står det «Jeg Hagustad gravla sønnen min».

Artikkel:

historikeren Saxo Grammaticus skriver i sin fortale til *Gesta Danorum* fra rundt år 1200 e.v.t. at forfedrene brukte steinblokker som bøker og klippesider som boksider. Han hevder å basere en del av verket sitt på disse innrissingene i stein. Det er tydelig at han referer til runeinnskrifter.

Den lengste innskriften i Norden er på Röksteinen på Östergötland i Sverige. Den er fra 800-tallet og nevner flere elementer fra førkristne heltesagn og myter. Det kan tenkes at runesteiner med nedskrevne kvad var utbredt og at de sammen med innskårne bilder ble brukt som hjelpemiddel til å minnes. Men hvorfor er de da ikke blitt bevart? En mulig årsak kan være at de ble systematisk ødelagt under kristningen. Hvis runesteiner med hellig skrift var plassert på hovene og blotstedene, var de synlige mål for ødeleggelse av kristningskongene. For eksempel berettes det i *Olav den helliges saga* om hvordan Olav Haraldsson reiste rundt i Norge mens han rev ned hovene og knuste alle gudebilder i stein. Alt hedensk ble da fjernet på plassen og ved flere tilfeller ble det reist kirker istedenfor. Runer har også blitt risset i tre, bein og metall. Det er funnet store mengder runepinner fra middelalderen, men nedbryting av materialet kan være en årsak til at mange mulige runepinner fra førkristen tid ikke har blitt bevart.

Runeinnskrifter fra den eldste futharken med 24 tegn ble brukt med urnordisk. Den urnordiske perioden er fra ca. 200 til 500 e.v.t. Innskrifter på stein fra denne perioden er ofte knyttet til en persons død. Tunesteinen har den lengste innskriften i urnordisk språk. Den ble funnet innmurt i kirkegårdsmuren på Tune kirkegård i Østfold og er datert til 400-tallet. Skriftretningen veksler mellom å gå fra venstre mot høyre og fra høyre mot venstre. Overført til vanlige bokstaver står det:

EK WIWAR AETER WODURIDE WITADAHALAIBAN
WORAHTO (...)H WODURIDE STAINA ÞRIJOR DOHTIR
DALIDUN ARBIJA ASIJOSTER ARBIJANO

Dette er tolket til:

«Jeg, Vi, til minne om Vodurid, brødherren, gjorde runer. Jeg overdro Vodurid steinen. Tre døtre forberedte gravølet, de kjærligste / mest gudebårne av arvingene.»

Artikkel:

Den avdøde Vodurid har som innskriften indikerer vært en mektig mann med høvdingsete i Tune som har fått en stor minnestein reist etter seg. Ved overgangen fra urnordisk til norrønt på 600- og 700-tallet ble futharken i stor grad endret. Flere runer endrer form, lydverdi eller kommer ut av bruk. Den yngre futharken har kun 16 tegn. Dette henger sammen med språkendringer knyttet til synkope og omlyd – vokaler faller bort og ordene ble kortere. Den typiske runeinnskriften etter overgangen til norrønt er også minneinnskrifter på steiner reist ved graver, broer og veier. Men de ble også brukt til andre formål. Et funn fra Ribe på Jylland i Danmark er et stykke fra en hodeskalle datert til 720 e.v.t. Overført til vanlige bokstaver står det:

ULFUR AUK UPIN AUK HUTIUR HIALB BURI IS UIPR ÞAIMA
UIARKI AUK TUIRKUNIU BUUR

Teksten er vanskelig å tolke, men den starter med Ulv og Odin og Høye-Tyr og fortsetter med hjelp for deretter å nevne denne verk eller smerte. Det kan derfor være en påkalling av maktene for å få hjelp mot en sykdom eller skade.

Runeinnskriften og runenes hemmelige kunnskap

Det å risse runer var en kunnskap for personer med spesielle ferdigheter. Ordet *rún* kan ha ulike betydninger (hviskende samtale, trolldomstegn, bokstav), men den viktigste betydningen av ordet er hemmelig kunnskap. Runenes opprinnelse var ifølge den norrøne troen ikke menneskeskapt, men gudeskapt. I *Runatal* (strofe 138-145 i *Hávamál*) fortelles det om hvordan Odin hang i skjebnetreet Yggdrasil og ofret seg selv til seg selv for å oppnå hemmelig kunnskap. Den hemmelige kunnskapen fikk han gjennom runer i strofe 139:

«Brød fikk jeg ikke, de brakte ikke horn; speidet ned fra treet, tok så opp runer, tok dem med skrik, og fra treet falt jeg».

Artikkel:

Det kan tolkes som en slags sjamanistisk sjelereise, at Odin ofret sitt gamle ego gjennom pinsel og død for så å bli gitt runene sammen med hemmelig visdom fra den andre siden. Deretter kommer han tilbake og blir «født på ny» sammen med runene som han tok opp i seg. Men det er uenighet blant forskere om det er bokstavelige runer han får tak i eller om det kun er snakk om kunnskap uten noen tilknytning til runealfabetet. De etterfølgende strofene tyder på at det både er runer som bokstaver og hemmelig kunnskap som Odin fikk med seg under det mytiske offerrituale i treet. I strofe 141 fortelles det at «Da ble jeg frodig og fikk meg kunnskap», mens i strofe 142 fortelles det om «svært store staver, svært stinne staver, som stor-tulen malte og maktene gjorde». Det ser derfor ut til å være en forbindelse mellom de bokstavelige runene og den okkulte visdommen. Det er også interessant at ordet "tul" (*pulr*) benyttes om den som lager runene. Ordet har en usikker betydning, men det dreier seg om en religiøs vismann. Det kan være en mannlig parallell til den kvinnelige volven, som også er knyttet til okkult visdom. Stor-tulen er sannsynligvis i dette tilfelle den første store vismannen som oppnår hemmelig kunnskap gjennom runene – altså Odin. Runeforsker og filolog Ottar Grønvik mener at hengningsriten som Odin gjennomgår også ble foretatt av personer som skulle innvies som tul. Dette ville da foregå i forbindelse med en læretid hos en eldre tul. Et eksempel på en runerisser som kaller seg tul er funnet på Snoldelev-steinen fra Sjælland i Danmark datert til 700-tallet. Steinen er prydet med hellige symboler som solhjul og solkors.

Runene har hatt en magisk funksjon i førkristen tid. I *Sigerdrivamål* er det valkyrjen Sigerdriva som har hemmelig kunnskap om runene. Den gir hun videre til Sigurd Fåvnesbane sammen med mjød. Hun forteller om mange ulike runer som kan risses for å oppnå ulike formål – blant annet sierruner for seier, greinruner for å lege sår og hugruner for å bli klokere. I dette eddadiktets strofe 13 blir også den magiske kunnskapen koblet til Odin:

Hugruner skal du kunne
om du vil klokere være
enn alle andre menn ;
de ble rådet,
de ble ris[s]et,

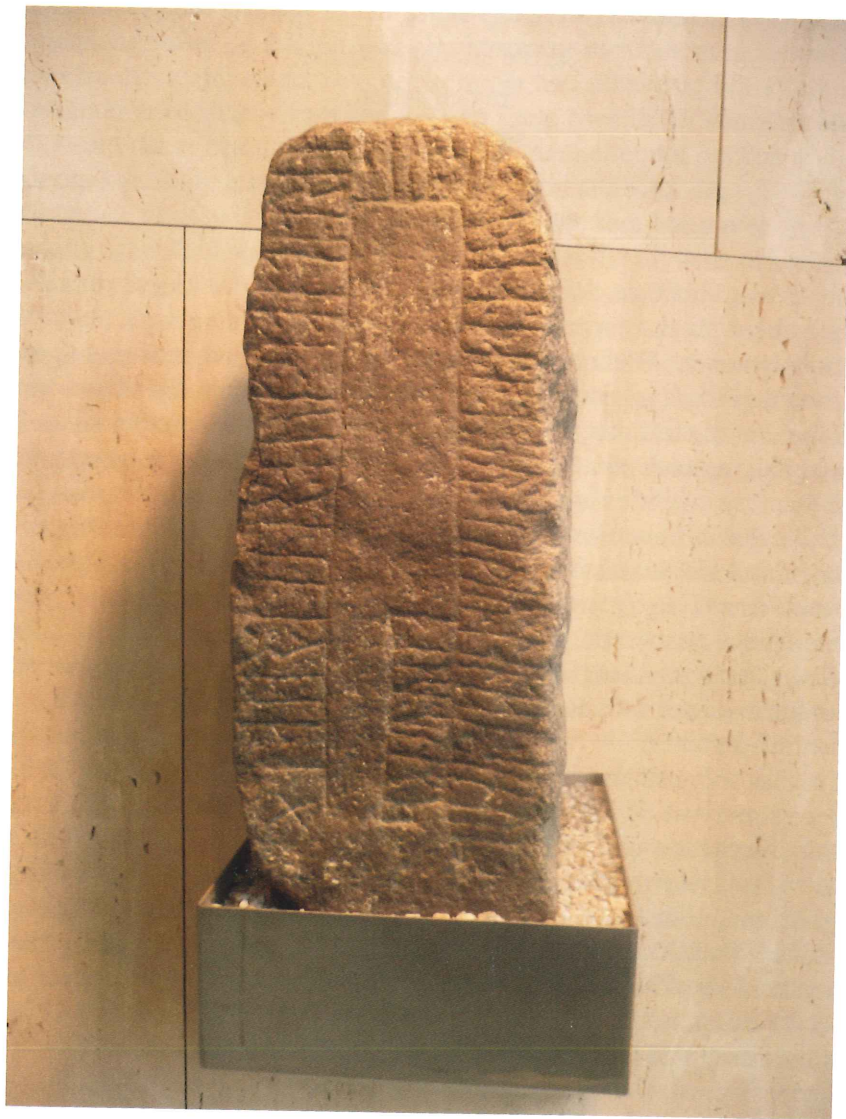
Artikkel:

de ble uttenkt av Odin,
fra den saften
som sivet fram
av Heiddraupnes haus
og av Hoddrovnes horn.

Runenes magi ble også brukt til å kaste forbannelser. De kunne styrkes ved hjelp av blod. Et eksempel på en forbannelse er innrissingen på Björketorpstenen i Blekinge hvor runerisseren truer med at de mektige runene vil gi *ergi* (galskap eller utuktig lyst) og svikefull død til den som ødelegger minnesmerket. Den svenske historikeren Folke Ström har pekt på hvordan navnene på de ulike runene skal ha blitt tillagt en egen magisk kraft som var iboende i navnet. For eksempel har runen I navnet «is» (*iss*) og skulle derfor kunne ha magiske krefter knyttet til is og kulde. Ble runene risset feil, kunne det ifølge den norrøne troen ha forferdelige konsekvenser. I *Egils saga* kom Egil Skallagrímsson en gang til en gård hvor en jente var syk. En bondesønn hadde forsøkt å risse runer for at hun skulle bli frisk, men hun hadde bare blitt verre. Egil fant ut at runene var risset feil og risset dem på nytt slik at jenta kunne bli bedre igjen.

Det regnes som usikkert om runer ble brukt til spådommer. Det er lite i kildene som tyder på det, mens andre former for spådomskunst er mer omtalt slik som drømmetolkning og tyding av innvollene på offerdyret ved blotet. Sett i lys av hvilken betydelige rolle runene hadde i religiøs og magisk bruk, er det ikke usannsynlig at de også har vært brukt til å varsle fremtiden. En kilde som har vært mye brukt til å understøtte dette er det romerske verket *Germania* skrevet av historikeren Cornelius Tacitus rundt år 98 e.v.t. Han beskriver hvordan kvister fra fruktrær ble delt opp i biter som ble risset med tegn. De ble deretter kastet på en hvit duk og tydet av en hedensk prest. Det er godt mulig at det er runer som ble risset inn, men det er vanskelig å vite sikkert siden tegnene ikke beskrives i detalj. Det kan også være at det dreier seg om runer risset i trepinne når *Voluspås* strofe 63 forteller at «Høne skal velge varselkvister» når ragnarok er over.

Artikkel:

Grensesteinen fra Nørstebø, Lesja i Oppland (fra slutten av vikingtiden), står på Universitetet i Oslo. Oversatt til moderne norsk står det «Finn og Skofte reiste denne stein da de skiftet sine landeiendommer, Våles sønner».

Artikkel:

Oppsummerende kommentarer

Runene er en viktig kilde til førkristen kultur som ofte har blitt neglisjert av kildekritiske historikere – som i de verste tilfellene er ute etter å undergrave troverdigheten til den mangfoldige norrøne litteraturens skildringer av hedensk kultur og religion. Heldigvis kan runematerialet være en god hjelp til å forsvare denne troverdigheten, og til å vise frem et skriftspråk som var utbredt langt tilbake i tid over store deler av Europa før Kirken kom til makten i og innførte det latinske alfabetet. Jeg har drøftet ulike funksjoner ved runene. De ble brukt til å minnes de døde, til å bevare viten knyttet til kultur og religion slik som myter og historier, og de hadde en religiøs og magisk funksjon knyttet til hemmelig kunnskap og besvergelses. Runerisseren var gjerne en religiøs vismann som tilhørte en omfattende og utpreget Odin-kult. Det var også mer alminnelige mennesker som kunne prøve seg på å risse runer til mer hverdagslige formål slik *Egils saga* nevner, men det ble sett på som risikabelt. Det var derfor behov for eksperter ved bruk av runer på monumenter slik som bautasteinene. Runematerialet i Norden er rikt og jeg har kun beveget meg på overflaten i denne artikkelen. For de som vil lese mer anbefales det å sjekke ut noe av litteraturen i listen nedenfor eller oppsøke et større bibliotek i nærheten av der man bor.

Jeg vil avslutte med å minne om at runene ikke skulle bli glemt selv om den gamle verdensordningen gikk til grunne (*Voluspå* strofe 60):

Æser møtes
på Idavollen,
taler om mektige
Midgardsormen,
husker de veldige
hendinger der,
minnes Fimbultys
fordums runer.

Artikkel:

Runenes navn i den eldre futhark:

Bokstav <i>Norsk</i>	Urnordisk	Norrønt
ƿ <i>fe/husdyr/gods</i>	*fehu	fé
ᚱ <i>urokse</i>	*uruR	úrr
ᚦ <i>tusse/troll</i>	*þurisar	þurs
ᚦ <i>ás/gud</i>	*ansuR	áss
ᚱ <i>ridning</i>	*raidu	reið
< <i>byll/utslett</i>	*kauna	kaun
ᚨ <i>gave</i>	*gebu	gjof
ᚦ <i>fryd</i>	*wunju	?
ᚱ <i>hagl</i>	*hagalaR	hagall
ᚠ <i>nød</i>	*naudiR	nauð
I <i>is</i>	*isaR	íss
ᚦ <i>år/grøde</i>	*jara	ár

Artikkel:

Bokstav <i>Norsk</i>	Urnordisk	Norrønt
ᚠ ?	*perþu	?
ᚠ <i>barlind</i>	*iwar	ýr
ᚠ <i>elg</i>	*algiR	elgr
ᚠ <i>sol</i>	*sowilu	sól
ᚠ <i>Ty</i>	*tiwar	Týr
ᚠ <i>bjørkeris</i>	*berkana	bjarkan
ᚠ <i>hest</i>	*ehwaR	jór
ᚠ <i>mann/menneske</i>	*mannaR	maðr
ᚠ <i>vann/innsjø</i>	*laguR	logr
ᚠ <i>Yngve/Frøy</i>	*ingwar	Ing
ᚠ <i>dag</i>	*dagaR	dagr
ᚠ <i>odel</i>	*oþila	óðal

o = o med kvist

Kilder & Litteratur:

- Gordon, Thomas. (1910). Cornelius Tacitus. *Tacitus on Germany* (oversettelse). New York: P. F. Collier & Son Company, lastet ned ved www.gutenberg.org/ebooks/2995. 18.09.2011.
- Grønvik, Ottar. (1999). Hist.-Filos. Klasse Skrifter Ny Serie 21. *Håvamål: Studier over verkets formelle oppbygning og dets religiøse innhold*. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi.
- Hegstad, L. (2001). *Egilssoga* (oversettelse). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hille, Ivar Lindtvedt. (2007). *Den skandinaviske jula: Vikingtidens herskerideologi, tro og kult i lys av det gamle vinterblotet*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Holm-Olsen, Ludvig. (2001). *Voluspå, Håvamål og Sigerdrivamål i Edda-Dikt* (oversettelse). Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- Holtmark, Anne og Seip, Didrik Arup. (1998). Snorre Sturluson. *Olav den helliges saga i Snorres kongesagaer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hægstad, Marius, Torp, Alf m. flere. (2004). *Norrøn Ordbok*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Jones, Terry, Ereira, Alan. (2006). *Terry Jones' Barbarians: An Alternative Roman History*. Great Britain: BBC Books.
- Spurkland, Terje. (2001). *I begynnelsen var futhark: Norske runer og runeinnskrifter*. Oslo: LNU og J. W. Cappelens forlag.
- Steinsland, Gro. (2005). *Norrøn religion: Myter, riter og samfunn*. Oslo: Pax forlag.
- Ström, Folke. (1985). *Nordisk hedendom: Tro och sed i förkristen tid*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Zeeberg, Peter. (2000). Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum* (oversettelse). København: Det Danske Sprog og litteraturselskab/Gad.

Musikk anbefales

av Thomas Gramstad

Elin Kåven: *Jiknon musihkka (Frozen music)*

En isalv kommer inn fra tundraen med intens frosen musikk... Elin Kåven er samisk artist og fusion-danserinne fra Karasjok. Hún gjør meditativ musikk med drag mot det mystiske og med påvirkninger fra tradisjonell samisk joik. Hun synger egenskrevne tekster på samisk. Musikken spenner mellom new folk, pop, world og jazz. *Jiknon musihkka* eller *Frozen Music* er hennes debutalbum. Her møter vi en nær og lavmælt, men samtidig intens og tilstedeværende vokal som fanger oss inn og får oss til å høre etter. En suggererende detaljrik musikalsk oppbygning gir et avspent, flytende og åpent uttrykk. Dette gir musikken et moderne fusjonspreg, samtidig som det også går klare forbindelseslinjer til tradisjonsmusikk-stiler. Hvor går f.eks. grensen mellom joik og "sang på samisk"? Vi finner begge deler på CD'en, og også en del ting som ligger et sted imellom. De flytende, organiske kombinasjonene og overgangene er noe av det som gjør dette prosjektet så spennende. Her er også melodiost låtmateriale som setter seg på hjernen som en annen poplåt. *Frozen music* er et variert og spennende album som anbefales på det varmeste – eller skal jeg si kaldeste?

Pengene gjør størst nytte dersom du kjøper direkte fra artisten eller fra Samisk hus i Oslo.

<http://www.elinkaaven.com/>

<http://www.myspace.com/elinonstage>

Anmeldelser:

Rishis & Harshil: Forget your limitations

Rishi og Harshil holder ofte transedans-workshoper, også i Norge. De har spilt inn flere album i studioet i Toscana med fokus på å lage musikk som kan brukes til dans og dansebasert selvutvikling. Albumet

Anmeldelser:

Forget Your Limitations springer ut av arbeidet i workshopene og har en grunnmur av trancerytmer som bygges opp i dynamiske og variable mønstre ved hjelp av en rekke ulike trommer fra alle verdenshjørner. Oppå denne grunnmuren kommer vokal (både kvinnelig og mannlig, ofte ordløs) og pusterytmer (bl.a. "ildpust"-rytmen som forklares på coveret), samt innslag av en rekke andre instrumenter som fløyter, udu, santour, didjeridu, munnharpe (mange av sporene har en av dem som hovedinstrument, med titler som "San Tour" og "Udu's Dance"), og keyboard.

Dette er altså et musikalsk fusjonslandskap som ligger i grenseflatene mellom tradisjonsmusikk (fra mange deler av verden), elektronika, og trancerytmer. Albumet har tidvis en indiansk feel, men også til tider indisk eller Midtøsten-preg. I tillegg til rytmegrundmuren er det den sjamanistiske orienteringen som binder det hele sammen. Albumet er ikke bare ment å være musikk, men også et redskap for selvutvikling, og denne musikken har en oppløftende og inspirerende karakter.

<http://www.myspace.com/rishiharshil>

Amazon Ensemble: Mae Inini

Amazon Ensemble er et verdensmusikkband i Norge, men har røtter i Amazonas-regnskogen. Etablert for å bevare den rike musikalske arven fra Amazonas-indianerne, og gjør bruk av og presenterer denne

Anmeldelser:

i moderne arrangementer, med innslag av nyskapende tone- og lydlandskap inspirert av skogen. Bandet har et bredt musikalsk tilfang og bruker også elementer fra andre tradisjoner, bl.a. indisk, brasiliansk og norsk folkemusikk. Bandet består av de brasilianske musikerne Eduardo Agni og Txai Fernando, begge initiert i forskjellige urfolk-tradisjoner i Amazonas, og den norske instrumentalisten Sigmund Vatvedt, som i mange år har studert og arbeidet med tradisjonsmusikk fra mange kulturer, samt gjestemusikere fra ulike tradisjoner.

Mae Inini (Power of the Earth) er tittelen på en film om Huni Kuin-folket, og musikken brukes i deres ritualer – fra dagligdagse handlinger til høytidshandlinger, spirituelle og sjamanistiske riter. Vi får høre Huni Kuin-folket synge, chante, spille fløyter, trommer og diverse andre instrumenter, i samarbeid med musikere fra Amazon Ensemble, og med en rekke naturlyder fra Amazonas-regnskogen. Resultatet av samspillet er en reise gjennom et variert og interessant lydlandskap, som også har en avspennende og oppkvikkende effekt. Lyder og musikk fra regnskogen er god medisin mot stress og bystøy, i tillegg til å være interessant og inspirerende i seg selv.

<http://www.amazonensemble.com/Cds.html>

Stereohypnosis: Parallel Island

Stereohypnosis består av Oskar og Pan Thorarensen (far og sønn) fra (og på) Island. De holder til på Flatey, en øy på øya. Under mottoet "Every Man is an Island" lager de musikk som de beskriver som Ambient Downtempo Elektronika og Extreme Chill – hittil to album. Helstøpt er det første ordet som slår en. Alle låtene har sitt eget særpreg, flyter uanstrengt over i hverandre, og danner en sammenhengende helhet. Denne helheten utgjør en sirkel, da første spor fortsetter der det siste ender. Musikken er vakker, luftig, inspirerende, storslått og ensom, som himmelen en overskyet dag med

Anmeldelser:

høye og dynamisk skiftende skyformasjoner. Rolig, organisk flytende elektronika dominerer lydbildet, supplert med behagelige grooves og

myke beats fra trommer og rytme-loops, samt naturlyder (fugler, bølgeskulp, dryppende og rennende vann) innimellom. Rytmene har ofte et "boblende" preg, kanskje inspirert av geysirer og varme kilder.

Coveret er også vakkert og inspirerende, og gir assosiasjoner til måken Jonathan. Innvendig er det et hefte med en serie bilder fra Flatey. Alle illustrasjoner og tekst er holdt i grønne fargetoner, fra chartreuse gulgrønn til akvamarin. Farge, former, motivvalg og design er særdeles delikat og gjennomtenkt. Helstøpt.

Musikken kan kjøpes (og streames gratis) fra bandets hjemmeside:
<http://stereohypnosis.bandcamp.com/>

Se også:

<http://www.myspace.com/stereohypnosis>

<http://soundcloud.com/stereohypnosis>

ffS-nytt:

Årsmelding

2010

for Foreningen Forn Sed

Vinterblotet ble markert med et tiårsjubileum 16. januar 2010. Det ble holdt PR-blot på Kalvøya for å vise fram foreningens blot til media. Vi fikk mediadekning av NRK, Medium, og Aftenpostens A-magasin.

- Årsmøte ble avholdt 20. mars.
- Vårblotet ble avholdt på Rygge 17. april.
- Midtsommerblotet ble avholdt på Oslofjorden 14. juli.
- Øyvind A. Siljeholm deltok på WCER-konferanse i Bologne, Italia.
- Høstblotet ble avholdt i Skedsmo 16. oktober.
- Det er avholdt fire styremøter
- Det er utgitt et medlemsblad med viljeserklæring.
- Vi har utarbeidet en knesettingsseremoni til rituell navngiing av barn
- Vi har laget arkivplan og postjournal for styret.
- Vi har laget nye rutiner for inn- og utmelding med standardiserte skjemaer.
- Planer for det mobile hovet er utarbeidet.

*[Årsmeldingen ble underskrevet av Ine Rosland & Per Elsdorf Christiansen.]

Referat fra Årsmøtet 2011

1. Innkallelse til årsmøtet 2011.

Lovlig innkalling av årsmøtet ved mail og brev.
Antall oppmøtte: 5 personer og alle har stemmerett.
Møteleder valgt – Ine Rosland
Møtesekretær valgt – Øyvind Siljeholm

2. Årsmeldingen ble gått igjennom av Ivar Hille.
Årsmeldingen er godkjent.

3. Regnskapet for FFS 2010 ble gått gjennom av Ine Rosland.
Budsjettet for FFS 2011 ble gått gjennom.
Både regnskap og budsjett godkjennes av årsmøtet.

4. Innkomne forslag:

Innkomet forslag fra Gunnhild om synonym/alias bruk som artikkelforfatter navn ble stemt over og heller lagt til første styremøte for avgjørelse.

5. Valg av nytt styre i FFS.

Ny leder for FFS valgt Ivar Hille for 3 år.
Ny sekretær valgt for 2 år Øyvind Siljeholm.
Kasserer valgt for 2 år Ine Rosland.
Varasekretær valgt for 2 år Vidar Freddysson.
Styremedlem Per B. Evensen fortsetter 1 år til.
Styremedlem Iris Volgin fortsetter 1 år til.

6. Eventuelt:

Vi gir råd til styret om å opprette en sparekonto. Sparekontoen tenkes brukt til øremerkede midler.

Det første styremøtet skal gå gjennom aktivitetslisten for sentralstyret i FFS, som er foreslått:

Aktivitetsliste:

- 16. april vårblot Mølen, Nevlunghavn
- 14. juli sommerblot Oslo
- 15. oktober høstblot Buskerud

Årsmøtoreferatet er godkjent: [underskrifter]

*[Årsmøtet ble avholdt den 29. mars 2011. Referatet ble underskrevet av Ine Rosland & Per Elsdorf Christiansen.]

Ægishjalmur

FFS har fått spesiallaget sølvsmykker av *Ægishjalmur* – en såkalt magisk binderune som det berettes om i Edda. Den kan du nå anskaffe til personlig bruk og beskyttelse.

Foto: Kåre Hoffvedt

Ægishjalmur, sølvanheng, 3,3 cm i diameter:

kr 280,- (+ ev. porto) for FFS-medlemmer.

kr 375,- (+ ev. porto) for ikke-medlemmer.

kr 350,- (+ ev. porto) pr/stk ved kjøp av flere for videresalg.

*Bestilles via e-post til styret@forn-sed.no.

(Kan også spesialbestilles i annet materiale, ettersom støpeformen tilhører FFS.)

Historical Background of Ægishjalmur

The "helm of awe", worn by Odin in Norse mythology. It was used to intimidate enemies on the battlefield, a power which was produced by the symbol on it. It was one of the treasures the dragon Fafnir hoarded. The term ægishjalmr probably did not refer to a real, physical helmet originally, but rather originated in the use of a special kind of magic called seiðr. The ægishjalmr is a special subset of seiðr magic called sjónhverfing, the magical delusion or "deceiving of the sight" where the seið-witch affects the minds of others so that they cannot see things as they truly are. The role of seiðr in illusion magic is well-documented in the sagas, particularly being used to conceal a person from his pursuers.

(fra <http://www.vikinganswerlady.com/aegishjalmr.shtml>.)

FFS-nytt:

Foreningen Forn Sed's

Aktivitetskalender

2012

- **14. januar:** FFS' Vinterblot, Kalvøya.
- **Mars:** FFS' Årsmøte (nærmere dato og sted fastsettes senere).
- **April:** FFS' Vårblot (nærmere dato og sted fastsettes senere).
- **Juni/juli:** FFS' Sommerblot (nærmere dato og sted fastsettes senere).
- **Oktober:** FFS' høstblot (nærmere dato og sted fastsettes senere).

FFS' Aktivitetskalender oppdateres på våre nettsider www.forn-sed.no

Vikingmarkeder

- **7.–10. juni:** Vikingfestivalen, Karmøy (se <http://www.vikingfestivalen.no/program>).
- **23.–26. juni:** Vikingmarked, Djupvika, Lade, Trondheim (se <http://www.trondheimvikingmarked.com/>).
- **6.–8. juli:** Nordisk Vikingmarked, Borreparken, Horten (se http://www.borrevinglag.com/?page_id=87).
- **13.–15. juli:** Vikingmarked på Bronseplassen, Høvåg, Lillesand (se <http://www.agderviking.org>).

(Listen over vikingmarkeder i Norge 2012 er ikke komplett; her er bare et lite utvalg)

